

Prolog

Udba je ponarodelo ime za tajno politično policijo komunističnega vrha Jugoslavije. Ta udomačeni naziv, ki ima skrajno negativno konotacijo, je ponarodel po celi večjezični jugoslovanski federaciji že za časa delovanja te tajne policije in se tudi še dandanes vsesplošna uporablja.

Na čelu jugoslovanske Udbe sta bila zvezna uprava in zvezni načelnik. Ta je bil neposredno odgovoren notranjemu ministru, ta pa seveda neposredno despotu Josipu Brozu – Titu, po njegovi smrti (maj 1980) pa vrhu komunistične partije.

Vseh šest republike je imelo republiške Udbe (bili sta še dve pokrajinski Udbici v Vojvodini in na Kosovu). Vse so bile vezane hkrati na center zvezne Udbe v Beogradu in hkrati na dotičnega republiškega notranjega ministra, ta pa je moral dalje poročati republiški komunistični eliti (v Sloveniji Edvardu Kardelju *et consortes*). Iz tega je razvidno, da so bile zvezna in republiške Udbe popolnoma v rokah ozkega vrha političnih voditeljev komunistične diktature.

Njena prvenstvena naloga ali dejavnost ni bila obveščevalnega ali kontraobveščevalnega značaja, ampak predvsem borba proti domačim cerkvenim strukturam (v Sloveniji proti rimsko-katoliški Cerkvi), notranji opoziciji (resnični ali potencialni ali umišljeni), politični emigraciji (slovenski, hrvaški, srbski, makedonski, bošnjaški, črnogorski, albanski) in proti informbirojevcem (ime za tiste, ki so se v spopadu Tito–Stalin leta 1948 opredelili za zadnjega). Poleg tega so posebni zvezni in republiški udbovski ekonomski sektorji desetletja množično izvajali državni šverc cigaret, mamil, orožja, alkohola, kave, dragih kamnov, zlata, tujih valut itd. in si pri tem, kakšen paradoks, tudi medsebojno konkurirali! V

povezavi z mafijo je slovenska Udba Italijo dobesedno zasula z neobdavenimi tobačnimi izdelki in prav tako v povezavi z mafijo vodila lukrativno posojilno službo v slovenskih igralnicah.

Vse operacije Udbe so bile seveda tajne. Udbovci in njihovi konfidenti alias ovaduhi alias špiclji so tako delovali v največji konspiraciji. Zato je še danes, večina dokumentov je uničenih, težko natančno reproducirati že osnovne podatke in organizacijo njenega delovanja, kaj šele njene vsebinske operacije. Kljub temu se lahko s pomočjo tega, kar je ostalo (nekatero zadeve so dobro ohranjene, od večine pa ni ostalo nič!), in razumevanja logike delovanja Udbe in propadlega režima sestavi kar soliden vpogled v to mračno kraljestvo.

★

Slovenska Udba, uradno Služba državne varnosti (SDV), je imela vodstveno upravo vseskozi v Ljubljani, v zgradbi ministrstva za notranje zadeve (Slavija) in v zadnjem obdobju 13 operativnih centrov po Sloveniji (CSDV). Največji je bil Center SDV Ljubljana – mesto (obstajal je tudi Center SDV Ljubljana – okolica), nanj je odpadlo kar dve tretjini od celotne količine tajnih zadev slovenske Udbe. Ljubljanski center Udbe se je, čeprav ni mejil na inozemstvo, poleg notranjih pečal tudi z “zunanjimi” zadevami (zamejstvo, prava tujina), saj je imel poseben zunanji oddelek!

Slovenska Udba je delovala državno-teroristično praktično do konca prejšnjega in propadlega socialističnega režima. Tako npr. je sodelovala pri pripravi umora Albanca Enverja Hadrija v Bruslju (februar 1990) in šele 4. maja 1990, dobrih deset dni pred nastopom nove in demokratične Demosove vlade, je prenehala zalezovati političnega emigranta Ljuba Sirca (kodno nadzorovan kot Utopist). Poleg tega so udbovci na sam dan prisege nove nesocialistične Demosove vlade v parlamentu (16. maj 1990) še vedno uničevali dokumentacijo o svojih zavržnih rabotah in tako so v zgodovino odšli tako, kot so vanjo prišli, namreč kot zločinci in kriminalci v službi vrha komunistične stranke!

Najbolj zalezovan posameznik v udbovski zgodovini Slovenije je bil Edvard Kocbek, najbolj nadzorovana institucija pa slovenska katoliška

cerkev. Tudi Kocbekovi prijatelji, sodelavci, sorodniki in znanci (tudi iz zamejstva in prave tujine) so bili pod raznoraznimi režimi t. i. tajnih operativnih metod in sredstev.

V letu 1979, ko udbaši začnejo poročati komunističnemu vodstvu Slovenije o težki Kocbekovi bolezni, več o tem v nadaljevanju knjige, je Udba poslala peščici politično-komunističnih šefov socialistične Slovenije vsega skupaj 1.669 strani raznih dokumentov ("Informacij", "Posebnih informacij", "Sivih informacij", "Indikativnih biltenov", "Informativnih biltenov", "Dnevni pregledov", "Pregledov subverzivne propagande"). In še: 735 "Informacij" na 1.332 straneh je bilo dostavljenih v Beograd in v pet republik in dve pokrajini.

Vsa ta glomazna masa poročanja je temeljila na 64.566 dokumentih (146.967 straneh), ki jih je v letu 1979 dobila slovenska tajna politična policija iz 13 CSDV (Centrov službe državne varnosti). Vsi ti papirji so se dnevno stekali v ljubljansko Slavijo (sedež naše Udbe). Poleg tega je bilo v okviru tekoče udbaške rabote sproduciranih 116.695 arhivskih preverk.

In končno: v centralni evidenčni kartoteki je bilo tekom leta preverjenih za potrebe Republiškega sekretariata za notranje zadeve SR Slovenije in občinskih upravnih organov 682.633 podatkov in 956.838 tujcev. Za 1.433 preverjenih tujcev je bilo ugotovljeno, da so varnostno zanimivi. Na novo je bilo evidentiranih 28.423 oseb.

Ni kaj, fascinantni števični podatki za "malo" Slovenijo!!!

Edvard Kocbek – obdelava Bohinjski

Najbolj po slovenski Udbi zalezovan posameznik, kot že omenjeno, je bil velik slovenski pisatelj in pesnik in medvojni politični voditelj Edvard Kocbek (krščanski socialist), s partizanskim imenom Pavel, za prijatelje pa Edi. Obdelavo nad njim, to pomeni uporabo raznoraznih tajnih metod in sredstev, so tajni policaji poimenovali Bohinjski, številka njegovega osebnega dosjeja pa je bila 584.

Kodno imena svojim žrtvam so udbaši dajali zato, da bi seveda prikrili njihova prava imena. Verjetno Kocbekovo tajno ime izvira iz t. i. *Bohinjskih tednov*, ki so jih konec 30. let prejšnjega stoletja v Bohinju organizirala slovenska katoliška društva Danica, Zarja in Savica in je tam predaval tudi Kocbek.

Kdaj, v kateri fazi nadzora, so mu nadeli to “jezersko” ime pa nisem mogel ugotoviti, ker je pač preveč udbovskega arhiva uničenega in mi to preprečuje (v tem in številnih drugih primerih poimenovanj) natančno časovno locirati začetek tega udbovskega “bohinjenja”.

Vem pa, da so ga začeli tajno spremljati že leta 1944 in končali z zalezovanjem, ko je umrl, novembra 1981 (no, enkrat najdemo o njem še celo posthumno poročanje!). In koliko je bilo teh tajnih poročil, da si ga upam proglasiti za najbolj zalezovanega posameznika v propadli, socialistični Sloveniji? Poglejmo!

Za obdobje 1944–1965 je tajno produciranega materiala o Kocbeku za 7500 strani. Večina teh strani ni ohranjena, a za čudo je za to obdobje v našem državnem arhivu na razpolago obsežna tajna študija (avtorica višja svetnica Udbe Tončka Durjava) z naslovom “Analiza Obdelave E. Kocbek”. V tej študiji Durjava, pisalo se je leto 1966, natančno predstavi koliko strani papirja je Udba od leta 1944 do leta 1965 “porabila” za Kocbeka (pravkar omenjenih 7500 strani) in tudi koliko laži je bilo o njem v teh papirjih izrečenega!

Iz te študije in kasnejšega razčiščevanja v Udbi s Tončko Durjavo, zaradi njene kritike neustreznega nadzora nad Kocbekom izvemo, da je največ poročil o njem (za denar) podal sodelavec tajne policije in slovenski pisatelj Jože Javoršek, med drugim tudi Kocbekov vojni tovariš in prijatelj. Njegovo kodno ovaduško ime je bilo Piette.

Kogar to bolj zanima si lahko več, veliko več o tem, in o tej resnici ljubni tajni policistki (zaradi te študije se je morala upokojiti), prebere v knjigi njenega nečaka Iztoka Durjave (Ljubljana 2022) z naslovom “Analiza Obdelave E. Kocbek Tončke Durjave”, podnaslov “Zgodba o zamolčanem dokumentu slovenske politične policije”.

★

Sedaj se vračam na obseg “bohinjskega” zalezovanja. Če torej zaradi Tončke Durjave vem za 7500 strani (1944 do 1965) tajnih poročanj o Kocbeku, pa za naprej ne vem natančno, saj je večina udbaške dokumentacije uničena, nove Tončke Durjave pa očitno ni bilo (!), a upravičeno bi bilo sklepati s pomočjo ekstrapoliranja, ker se je zalezovanje Bohinjskega v naslednjih letih še potenciralo, da je bilo o njem sproducirano vsega skupaj okoli 20.000 strani!

Ker so ga spremljali že od leta 1944, to pomeni, da so njegovi partizanski tovariši Edvard Kardelj - Krištof, Boris Kidrič - Peter, Boris Kraigher - Janez, Ivan Maček - Matija itd. (Kocbeku tako ljuba “tovarišija”) naročili njegovo zalezovanje že med vojno, takrat še preko OZNE (Oddelek za zaščito naroda), predhodnice Udbe! Ta tajni nadzor se je po vojni še

bolj intenziviral, ko je komunistična partija v Sloveniji pridobila absolutno oblast, in je svoje krščansko-socialne medvojne zaveznike (Kocbek je bil vodilni krščanski socialist), še posebej zalezovala, da bi tako preprečila vsako njihovo protipartijsko delovanja ali kritično pisanje.

Desetletja je bil Edvard Kocbek alias Bohinjski torej nadzorovan z mikrofoni v zidu, s pošto in telefonsko in telegrafsko kontrolo, v stanovanju so udbovci izvajali tajne preiskave in kradli njegove dnevniške zapise, povsod, kamor je šel, so mu sledili, obkrožen je bil s stotnijo ova-duhov, šef naše Udbe Zemljaričev Janez mu je 3. oktobra 1975 celo grozil z zaporom:

Tudi njegovi prijatelji, sodelavci, sorodniki in znanci (tudi iz zamejstva in prave tujine) so bili pod raznoraznimi režimi tajnih operativnih metod in sredstev. Naj od teh omenim samo – v 109-em letu preminulega in evropsko znanega slovenskega pisatelja – Borisa Pahorja, kateremu so v Trstu, torej v Italiji, naši politični policaji neženirano opravljali tajne preiskave – njegovega in sestrinega stanovanja in mu v tržaški hiši nastavili mikrofone! Čeprav je večina arhiva o Kocbeku uničenega, se lahko iz tega, kar je ostalo, zelo dobro obnovi vseobsežno tajno policijsko zalezovanje Edija Kocbeka.

Ob tem pripominjam, da to vseobsežno zalezovanje Kocbeka in njegove okolice, torej “življenja drugih”, ima vendarle vsaj eno pozitivno plat, ki je v tem, da lahko danes prebiramo zapise pogovorov v njegovem stanovanju, ki bi drugače izputeli v zrak (v prozoren zrak, kot bi rekel mojster Shakespeare), njegova (in njemu namenjena) drugače izgubljen-pisma, izvrstne prevode njegovih člankov o njem v tujini in njegove telefonske razgovore (npr. dobesedno prepis oz. prevod njegovega telefonskega pogovora z nemškim nobelovcem in njegovim pomembnim zaščitnikom Heinrichom Böllom).

★

Toda zakaj je bil ta “nežni” in globoko verni pesnik in pisatelj in pričevalec in prevajalec in mislec in politik in partizan tako pomembna in desetletja mahajoča rdeča cunja za vodilne slovenske komuniste, predvsem

seveda za glavnega med njimi Edvarda Kardelja? Zakaj so ga ne samo zalezovali, ampak leta 1952 trajno odstranili iz političnega življenja, in – vsaj dvakrat (po izidu novel *Strah in pogum* in po Pahor-Rebulovi knjižici *Edvard Kocbek – pričevalec našega časa*) – tudi “začasno” odstranili iz kulturnega življenja?